Samlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur
Årgång 135 2014

I distribution:
Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda Rugg
Göteborg: Lisbeth Larsson
Köpenhamn: Johnny Kondrup
Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius
München: Annegret Heitmann
Oslo: Elisabeth Oxfeldt
Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin
Tartu: Daniel Sävborg
Uppsala: Torsten Pettersson, Johan Svedjedal
Zürich: Klaus Müller-Wille
Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Jon Viklund (uppsatser) och Andreas Hedberg (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Svenska Akademien och *Vetenskapsrådet*

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2015 och för recensioner 1 september 2015. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: http://www.svelitt.se/samlaren/index.html. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–34–6
ISSN 0348–6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2015

Miscellanea

I vänskapsfull åtanke
Ett brev från Lorenzo Hammarsköld till Carl Fredrik Dahlgren

Inledning

Fortfarande kan en betydande del av de svenska romantikernas brevväxling endast läsas i handskrift. Här publiceras och kommenteras *ett* sådant brev, som ensamt får illustrera något av nyttan av att göra romantikernas brev tillgängliga i tryck. Att just detta brev uppmärksammas beror dels på att det innehåller flera uppgifter av litteraturhistoriskt intresse, dels på att det exemplifierar en särskild stil i den romantiska brevkommunikationen, kännetecknad av en humoristisk ton och ett allegoriskt språkbruk.

Brevet är daterat den 16 juni 1823 och avsänt från Lorenzo Hammarsköld (1785–1827) i Stockholm till Carl Fredrik Dahlgren (1791–1844) i Linköping.[1] De båda Stockholmsromantikerna umgicks vanligen flitigt, men våren och sommaren 1823 vistades Dahlgren i Linköping för att avlägga pastorsexamen. Sjukdom och krävande studier förmörkade stämningen för den annars gladlynte Dahlgren: i ett par brev skrivna den 31 maj hade han beklagat sin situation och anspelat på tanken om sin egen död.[2] Hammarskölds här återgivna brev är både ett svar på specifika frågor som Dahlgren ställt i sitt brev av den 31 maj och en nyhetsförmedling av ”senaste nytt” från huvudstaden. Brevet är dessutom avfattat i en ovanligt uppsluppen ton, vars uttalade syfte är att muntra upp Dahlgren. Det lättsinniga tilltalet är dock långt ifrån unikt för Hammarskölds brevväxling med manliga vänner. Hammarskölds skämtsamma brevstil och hans tendens till bildliga omskrivningar försvårar ibland tolkningen av otydliga anspelningar. Ämnesvalet rör sig mellan det personliga och det offentliga, men gränserna är diffusa: så gott som alla diktare, översättare, musiker, boktryckare och förläggare som omnämns i brevet var Hammarsköld och Dahlgren personligt bekanta med. Några

olika ämnesgrupper kan ändock urskiljas. En sådan är stämningarna och händelserna i staden, såsom kronprins Oscars förestående förmälning och de åtföljande hyllningarna, samt årsmötet i Sällskapet för Vexelundervisningens befrämjande. Skrifter under arbete i de romantiska kretsarna kommenteras särskilt, liksom de närmaste vännernas familjeförhållanden. Anders Fryxells olyckliga kärlekshistoria till kusinen Anna Lisa Ifvarsson, som avsatt sina spår i *Vermlandsflickan* (1822), var tydligen fortfarande ett samtalsämne i kamratkretsen.[3] Hammarskölds intima upplysningar om Fryxell (rad 73–76) är också en påminnelse om hur nära romantikerna Fryxell stod åren före ca 1823, vilket ofta glöms bort i ljuset av Fryxells senare antiromantiska skrifter.

Hammarskölds brev är skrivet bara tre dagar efter kronprinsessan Josefinas uppmärksammade ankomst till Stockholm. Officiella skildringar av mottagandet fyllde sidorna i Stockholmspressen och talrika panegyriska hyllningar riktades till kronprinsparet.[4] I Hammarskölds redogörelse återges de storslagna hyllningarna i en ironisk ton. Av de många panegyriska dikterna uppehåller sig Hammarsköld framför allt vid tre, samtliga skrivna av Nya skolans motståndare, nämligen Per Adam Wallmark, Per Adolf Granberg och Anders Lindeberg. Hammarskölds kritiska inställning till panegyriken delades dock inte oreserverat av alla romantiker: *Swensk Litteratur-Tidning*s anmälan av två panegyriska dikter skrivna med anledning av den kungliga förmälningen 1823 är betydligt mildare.[5]

Förutom som panegyriker, omtalas Anders Lindeberg i brevet även på grund av sin förlorade plats i direktionen för Sällskapet för Vexelundervisningens befrämjande, samt på grund av sina, enligt Hammarskölds mening, alltför fria operaöversättningar.[6] Lindeberg hade redan i början av 1820-talet kommit att allt mer ersätta Wallmark som romantikernas främste kritiker.[7] Detta visas också av planerna på att låta *Markalls Sömnlösa Nätter* (1820–1821) fortsätta med *Lindvurms Sömnlösa Nätter*, varav endast ett provblad och ett förkortat utdrag trycktes 1823.

Tonen i Hammarskölds brev mildras betydligt när han kommer in på den Nya skolans alster: Atterboms *Lycksalighetens Ö*, Euphrosynes *Vublina* och Almqvists *Amorina*. De tre verken växte fram någorlunda samtidigt och det finns fler belägg förutom det hammarsköldska junibrevet som vittnar om kontakterna mellan författarna: exempelvis stod Atterbom vid denna tid i brevkontakt med både Euphrosyne och Almqvist. Att se de tre titlarna och deras författare nämnas i ett och samma brev är en påminnelse om Hammarskölds viktiga funktion som en länk mellan olika romantiska kotterier. Förutom sin centrala plats i den romantiska kretsen i Stockholm, var Hammarsköld under hela 1810-talet en flitig bidragsgivare i den uppsaliensiska romantikkretsens publikationer. Genom sin verksamhet som kunglig bibliotekarie, kritiker, utgivare, bibliograf, litteraturhistoriker, författare, notarie i boktryckerisocieteten med mera, hade Hammarsköld en mycket god inblick i de litterära förehavandena i huvudstaden.[8] För

lärda och vittra Stockholmsbesökare var han ofta en viktig introduktör till stadens kulturintresserade sällskap. Hans omfattande korrespondens gör honom vidare till en viktig nod i de romantiska nätverken såväl nationellt som internationellt.

I sitt brev till Hammarsköld av den 31 maj hade Dahlgren frågat: ”Har några underrättelser inlupit från Lycksalighetens ö? Blockerar Engelsmännen den ännu?”[9] Det var dessa frågor som Hammarsköld besvarade på raderna 30–31: ”Tyvärr lärer Blockaden af Lycksalighetens Ö alltjemt fortfara och fruktar jag att den är så hårdt inspärrad att ingen utkomst blir möjlig.” Vad som menas med den engelska blockaden är oklart. Romantikernas tendens att tillgripa bildliga omskrivningar gör det sannolikt att Dahlgrens fråga bygger på en metafor: den engelska blockaden av Frankrike 1806, som provocerade Napoleon att införa kontinentalblockad av de brittiska öarna 1806–1814, kan ha givit upphov till en bild för att åskådliggöra något yttre eller inre hinder som lade sig i vägen för verkets fullbordande. Såväl Atterbom som andra i hans omgivning talade ofta om *Lycksalighetens Ö* metaforiskt: arbetet på sagospelet omnämndes som vistelse eller landstigning på ön. På motsvarande sätt kan Dahlgren ha föreställt sig att Astolfs avsked från ön och hans återkomst till hemlandet, vilka ju utspelar sig i sagospelets tredje akt, skulle vara ”blockerade”. Men det är också möjligt att Dahlgrens fråga vittnar om ett tidigare icke uppmärksammat praktiskt hinder eller om ett senare förkastat litterärt motiv.

Hammarskölds brev antyder i varje fall att Atterboms omgivning fortfarande våren 1823 befarade att *Lycksalighetens Ö* inte skulle bli fullbordad. Detta stämmer väl överens med Atterboms egna uppgifter att första avdelningen (äventyr I–II) då var så pass klar att han gått vidare till att arbeta med den tredje akten, som ju skulle visa sig vara den mest tidskrävande att skriva. Sagospelets första avdelning trycktes sommaren 1824, medan den andra avdelningen (äventyr III–V) kom ut 1827. Carl Santesson har i sin utredning av verkets tillkomst förmodat att det tredje äventyret huvudsakligen utarbetades mellan vårvintern 1823 och början av 1826.[10] Hammarskölds uppgifter bekräftar att läget sommaren 1823, ur en utomståendes perspektiv, såg mörkt ut: Atterbom var ofta sjuk eller belamrad med andra göromål och arbetet drog ut på tiden.[11]

Ett annat verk som Hammarsköld nämner är *Vublina*, författad av Julia Christina Nyberg, som publicerade sig under pseudonymen Euphrosyne. Att Euphrosyne i början av sin diktarbana hade starka band till Atterbom är välkänt, men att hon från ungefär 1822–1823 allt mer började närma sig Stockholmsromantikerna är mindre uppmärksammat.[12] Som Hammarsköld framhåller i sitt brev (rad 33–36), spelade han en framträdande roll vid publiceringen av *Vublina*.[13] Bland annat var han behjälplig vid granskningen av manuskriptet och förmedlingen av förläggarkontakter. På inrådan från Atterbom, som varnade för Hammarskölds slarv, bad dock Euphrosyne om att Sondén skulle bistå med korrekturläsningen.[14] Mottagandet blev svalt: hårdast var

Anders Lindeberg i *Stockholms Posten*, men även den romantiska kritiken intog en reserverad hållning.[15]

Tematiken i *Vublina* knöt an till aktuella dagspolitiska händelser i Grekland. Det grekiska frihetskriget 1821–1832 hade stort genomslag i nyhetsrapporteringen över hela kontinenten.[16] Motiv från kriget tog sig snabbt in i såväl konsten som litteraturen över hela Europa.[17] Den historiska förebilden för titelpersonen i Euphrosynes *Vublina* var den grekiska frihetskämpen Laskarina Bouboulina, född 1783, en förmögen änka som anförde sina handelsskepp i kriget mot det osmanska riket; hon mördades 1825 i en intern grekisk strid. Bouboulina blev föremål för litterära framställningar på både vers och prosa. Att framställa en stridande kvinna på ett sätt som inte sårade publikens sedlighetskänsla löstes på olika sätt. I flera tyska verk skildrades Bouboulina som en trogen hustru som hämnas makens och barnens tragiska död för osmanernas hand. Andra gånger idealiserades hennes heroism och hon liknades vid Jeanne d'Arc. Epitetet ”amazon” var flitigt använt, men vissa skribenter föredrog i stället att se Bouboulina som en arvtagare till den spartanska traditionen, inom vilken kvinnan kunde ses som en patriotisk kämpe utan att hennes roll som maka och mor ifrågasattes.[18] Paula Henrikson har menat att Euphrosyne, jämfört med tyska föregångare, i högre grad utnyttjat berättelsens feministiska potential och låtit Vublina förkroppsliga friheten.

Det tredje romantiska verket som Hammarsköld nämner i sitt brev är Carl Jonas Love Almqvists första version av *Amorina* från 1822. Verket började tryckas 1822 men tryckningen avbröts; först 1839 publicerades *Amorina* i en kraftigt omarbetad version. Frågan om varför tryckningen avbröts har ingående diskuterats inom Almqvistforskningen. En huvudlinje utgår från Henry Olsson, som i sin avhandling från 1927 argumenterat att Almqvist förvisso själv tvekat inför att publicera *Amorina*, men att det var framför allt genom ett ingripande från författarens farbror, biskop i Härnösand, som publiceringen stoppades.[19] Denna uppfattning förblev den mest inflytelserika fram till 1986, då Bo Bennich-Björkman i en uppsats argumenterade för att den avbrutna tryckningen snarare berodde på att *Amorinas* tryckare och förläggare, Ernst Adolph Ortman, drabbats av ekonomiska svårigheter efter eldsvådan på Blasieholmen den 12 maj 1822.[20] Enligt Bennich-Björkman medförde branden omfattande förluster för Ortman och tvingade honom att avsluta sin förläggarverksamhet; dock skulle han ha fortsatt ytterligare en tid som boktryckare.[21]

Hammarskölds uppgifter om tryckningen av *Amorina* (rad 40–44) överensstämmer i stort sett med tidigare kända brevuppgifter av Adolf Ivar Arwidsson, vilket är att vänta – Arwidsson befann sig fortfarande i Finland när tryckningen pågick och hans primära källa torde ha varit Hammarsköld.[22] Hammarskölds brev förändrar inte på något avgörande sätt slutsatserna i Bennich-Björkmans artikel, men det stärker trovärdigheten hos vissa tidigare kända omständigheter. En sådan är uppgiften att det var för-

fattaren och inte förläggaren som sålde upplagan att användas som omslagspapper – en upplysning som nu bör hållas för högst trolig. Fraseringen att Ortman skulle ha sålt sina ”förlager” på grund av glädjen över att hans hustru var havande får nog tillskrivas Hammarskölds känsla för humor, men uppgiften *att* han sålt sina förlag är en bekräftelse av Bennich-Björkmans huvudtes att Ortman avvecklat förläggardelen av sin verksamhet efter branden. Hammarskölds skämtsamma stil försvårar värderingen av textstället, men det är möjligt att den ortmanska familjens väntade tillökning påverkade affärsplanerna.

Hammarskölds uppgift att förläggaren köpt tio exemplar av *Amorina*, vilka författaren tidigare avyttrat till en kryddhandlare på Södermalm, är anmärkningsvärd. I slutet av sin uppsats diskuterar Bennich-Björkman (med utgångspunkt i Arwidssons uppgifter) möjligheten att Almqvist köpte restlagret av Ortman och sedan sålde det vidare; han ställer då frågan när en sådan upplösning skulle ha kunnat äga rum. Kanske fanns ingen överenskommelse om avveckling av affären: det ser snarare ut som att det var Almqvist och inte Ortman som var den drivande kraften i avyttringen av makulaturbladen till en kryddhandlare. Men oavsett hur beslutet om att sälja 1822 års upplaga av *Amorina* till en kryddbod än kommit till, ger Hammarskölds brev en tidslinje för när detta bör ha skett, nämligen mellan Dahlgrens avresa från Stockholm i mitten av april 1823 och före den 16 juni samma år – i annat fall skulle Hammarsköld inte sett händelsen som en nyhet för Dahlgren. Man kan bara hoppas att nya genomgångar av brevmaterial, samt förläggarens och andra inblandades räkenskaper, i framtiden kan kasta nytt ljus över tryckningen av *Amorina* 1822.

De litteraturhistoriska uppgifterna som Hammarsköld lämnat är värdefulla, men brevet är också intressant som ett exempel på en särskild romantisk brevkommunikation. Hammarskölds explicita önskan att roa den nedstämde vännen fullföljs med hjälp av en rad retoriska grepp. Medveten om att Dahlgren vid mottagandet av brevet redan kommer att ha läst de officiella skildringarna av kronprinsessans ankomst till Stockholm, väljer Hammarsköld att i stället återge samma händelser i en yster, bitvis skabrös ton, som hör hemma i den privata, manliga kommunikationen:

> Men – paulo majora canamus! – I Thorsdags ankom icke KronPrinsessan ehuru hela Stockholm utvandrat till Djurgården och Ladugårdsgärde för att mottaga henne. Men i Fredags kom hon, blef hälsad med den stumma vördnaden af Manhems döfstumma Söner, vid Djurgårdsbrunn öfverhöljd med blomster af hvitklädda damer och svartklädda herrar, förparaderad af Kgl. Maj^ts^ trupper på Ladugårdsgärde och behurrad hela vägen igenom från Manilla till Haga. Huru Riksens Ständer sedermera utmärkt sig med Adresser har du sett af Tidningarne, men hvad du kanske ännu icke vet, är att om thorsdag afton skall hon mista mödomen sedan först Ärkebiskopen gifvit KronPrinsen rättighet att taga den. (rad 45–53)

Det vergiliska utropet ”låt oss sjunga om större ting” slår omedelbart an en satirisk ton, då ämnet så uppenbart avviker från den höga stilen citatet implicerar. Övergången från lågt till högt återspeglar innehållet: en redovisning av vännernas familjebildning och litterära projekt övergår i en skildring av händelserna i den kungliga familjen. Den humoristiska, delvis satiriska tonen i Hammarskölds brev hindrar inte att sakuppgifterna som han lämnar är helt korrekta: raderna 45–51 överensstämmer väl med faktiska händelser. De storslagna offentliga hyllningarna, som ofta ofrivilligt tangerade det patetiska, kontrasteras här i den privata korrespondensen av en nivellerande röst, som behandlar kungligheter och de närmaste vännerna med samma ekivoka humor.

Andra gånger är tonen sobrare, men tendensen till allegorisk framställning förblir framträdande. Ett exempel är passagen om tryckningen av *Vublina*:

> Deremot drager snart Wublina – dertill kallad af Euphrosyne – ut på Korståg mot Saracenerna. Under min direction och på Holmgrens bekostnad håller just nu Nestius på att dertill ikläda henne en typographisk rustning. (rad 33–36)

Stridssituationen i allegorins bildled understryks av sakledets faktiska strider (Bouboulina, grekerna, osmanerna) men Hammarskölds lekfullhet tar metaforiken ett steg vidare: Bouboulina har fått ny gestaltning genom *Vublina*, som nu skall dra ut i sin egen strid, klädd, som det anstår en litterär gestalt, i typografisk rustning. I ett nästa steg kunde ”Vublina” till och med tjäna som referens för Euphrosyne själv: vid ett tillfälle använder Dahlgren den fiktiva gestalten Vublinas strider som en bild för författarinnans egen kamp.[23] Även den tidigare nämnda bilden av Atterbom som ”Commendanten på ön”, nämligen *Lycksalighetens Ö*, hör till samma slags stil, som inte är unik för Hammarsköld. De litterära verken tenderar att i romantikernas språkbruk bli intimiserade och smälta samman med den personliga sfären. Hammarsköld talar om vännernas litterära verk som deras ”andliga” barn, i omedelbar anslutning till ”lekamliga” diton (rad 37). De många allegorierna blir ett sätt att fjärma sig från verket (man ställer sig på ett romantiskt-ironiskt sätt utanför det skrivna) och samtidigt göra sig själv till en del av det.

Romantikernas brevstil förtjänar i varje fall förnyad uppmärksamhet, inte minst för att de retoriska strategierna som återfinns i Hammarskölds brev kan påminna om stridsskrifterna från *Polyfem*-tiden. En allusiv, allegorisk teknik, karakteriserad av en humoristisk ton, förefaller vara lika vanlig i den (halv)privata brevkommunikationen som i de litterära, offentliggjorda skrifterna. I båda fall förutsätter tekniken snäva gemensamma referensramar för att bli fullt begriplig.

Ljubica Miočević

Utgivarens anmärkningar

Brevet från Lorenzo Hammarsköld till Carl Fredrik Dahlgren finns på Kungl. biblioteket i Stockholm. Det ligger inbundet bland Carl Fredrik Dahlgrens brev, signum Ep. D 2, band 1, pag. 277–280.

Hammarskölds handstil är tydlig och erbjuder inga svårigheter att tyda. Endast ett fåtal strykningar finns, sannolikt gjorda under skrivandet; de redovisas nedan. Texten har inte rättats med avseende på felaktigt stavade namn eller andra skrivfel; nutida namnformer anförs i kommentarerna. Understrykningar återges med kursiv.

Ändringar i manuskriptet

Radhänvisning gäller etablerad text.

r.	
14	*efter* krafter *struket* at
30	*efter* Blockaden *struket* för
47	*efter* hälsad *struket* g

Stockholm d. 16 Juni 1823.

Bäste Dalgren!

Med synnerlig tillfredsställelse har jag sett att du fortfar i din vänskapsfulla åtanka af mig och med fägnad och tacksamhet mottog jag ditt sista Bref, som derför är mig en borgen. Det enda, som dervid något nedslog mig, var att tonen i detta Bref icke syntes mig så munter, som du plägar vara och att du alltså icke tyckes vara aldeles tillfreds med din ställning. Jag ville önska att dessa rader kunde på något sätt bidraga att försätta dig i en bättre stämning.

Ja, Lindeberg har blifvit befriad från sin pædagogiska omsorgsbörda i Committéen för WexelUndervisningen, som jag förmodar, visst icke af missagtning för hans, äfven i denna väg, öfversvängliga förtjenster, utan för att låta honom så mycket mera ostörd använda alla sina krafter på den dramatiska, för Kgl. Theatern. Så har han öfversatt och – enligt hvad han i Företalet låter förstå – förbättrat *FriSkytten*, som du väl också kan sluta deraf, att han börjat en Aria, sålunda:

”En grön och härlig Jungfrukrans
Utaf violblått siden.”

Detta har till den grad hänryckt Baron Åkerhjelm och hela TheaterDirection, att de beslutat icke låta en så rar Öfversättar-talent ligga i träde, utan derföre uppdragit honom, att vidare utveckla den, i tolkning af Metastasios *Clemenza di Tito*, som skall tjena till GalaSpectakel. Men för att bereda den nyssankomna KronPrinsessan ett åskådligt begrepp om hvad vi i poetisk väg förmå och gifva två stora Snillen tillfälle till täflan, har Granberg fått sig uppdraget att författa en Prolog och löst detta Problem i en *Fröjas Fest*, som sättes i Musik af Beerwall. Markall åter, som ej vill vara sämre än Kamraterne och dessutom utmärka sig som en lärd man, lärer vara färdig med att pryda både Journalen och Stockholms Posten med ett ståteligt Epithalamium af restituerade latinska Carmina fracta. Måtte bara ingen, vid betraktelser af dessa högtidlighetsPoeterna, på tillfället vilja använda det gamla latinska ordspråket qvalis grex, talis Rex.

Tyvärr lärer Blockaden af Lycksalighetens Ö alltjemt fortfara och fruktar jag att den är så hårdt inspärrad att ingen utkomst blir möjlig. Dock har Commendanten på ön, vår vän Amadeus, fått 300 R^{dr} B^{co} af KronPrinsen – Fästemän äro alltid splendida och frikostiga – att dermed sköta sin hälsa. – Deremot drager snart Wublina – dertill kallad af Euphrosyne – ut på Korståg mot Saracenerna. Under min direction och på Holmgrens bekostnad håller just nu Nestius på att dertill ikläda henne en typographisk rustning.

Men apropos af andliga barn, ledes mina tankar på dem som göra lekamliga, bland hvilka måste räknas våra nygifta Vänner. Så går nu Livijn och dagligen väntar, att det

Hermes-ägg, som hans kära hälft bär på magen, skall brista och derutur en liten svarthårad Clasusculus framkrypa. Snart derefter lärer Fru Ortman påtänka en tysk resa, i glädje hvaröfver Ortman bortsåldt alla sina förlager och skaffat sig tio Exemplar af Amorina, den hennes Far, Lowe Carlsson, tillika med alla deras Syskon skackrat bort till en Kryddkrämare på Söder, att användas såsom Behältnisse för Peppar, Muskot, Fikon och annan Studenthafre.

Men – paulo majora canamus! – I Thorsdags ankom icke KronPrinsessan ehuru hela Stockholm utvandrat till Djurgården och Ladugårdsgärde för att mottaga henne. Men i Fredags kom hon, blef hälsad med den stumma vördnaden af Manhems döfstumma Söner, vid Djurgårdsbrunn öfverhöljd med blomster af hvitklädda damer och svartklädda herrar, förparaderad af Kgl. Maj^ts^ trupper på Ladugårdsgärde och behurrad hela vägen igenom från Manilla till Haga. Huru Riksens Ständer sedermera utmärkt sig med Adresser har du sett af Tidningarne, men hvad du kanske ännu icke vet, är att om thorsdag afton skall hon mista mödomen sedan först Ärkebiskopen gifvit KronPrinsen rättighet att taga den. Alla dessa härligheter och grannlåter få de icke se någon ting af, som välja denna tiden att draga till Linköping för att roa sig sjelfve och besvära Lectorerne med PastoralExamina.

Ja, hastigt slöt Thure Gyllenpalm sina dagar! Äfven oss kom detta helt oförväntadt öfver, ehuru vi länge vetat att hans hälsa varit förstörd. Ändtligen har han i Grafven funnit lugn. – Frid öfver hans aska!

Sedan jag sist tillskref dig, spridde sig här det ryktet, att vår Vän Arvidsson skulle varit gripen och förd till Sibirien. Gripen af bedröfvelse skref jag genast till Ottelin i Borgo för att härom söka att skaffa mig visshet och har ändtligen från honom blifvit underrättad, att vår Vän väl icke ännu blifvit skickad åt Grufvorna i Nerschink, men att han i stället är under bevakning i Borgo, och så att det icke är säkert att tillskrifva honom. Gud vare lof, att vi dock lefva i ett land, der intet despotiskt godtycke kan skilja oss från det förtroliga omgänget med våra vänner.

Sedan jag blef Riksens Ständers Slaf har jag sällan sett den redlige Nahum Bergström och hans amanuensiske Representant, Brodern Ödmann. Så mycket har jag dock säkert erfarit, att han, under sina dagliga pustningar på Kgl. Bibliotheket och med Doctor Kreys Boksamling, lemnat sin Bruma hemma, att putsas af Målt och Mal, till nästkommande vinter. – Arnoldsson åter skall Bröllopsdagen ridderligen förvåna HufvudStaden i Härioldskläder. Befinner sig för öfrigt väl i torkan och värman. Hvaremot Sondén intet gör annat än predikar, läser Correctur på PrestSällskapets Handlingar, begrafver lik och döper barnungar. Fryxell åter hade ej väl slutat Scholan förrän han drog åt Wermland, ty då han ej kan gifta sig sjelf vill han åtminstone se andra gifta sig. Som Prest måtte han väl icke vara en krypto-katholik och vid tillfället utfordra någon droit de Seigneurie på Ståndet vägnar. Huru Hagander lebt und webt har han sjelf

förtalt dig, i det Bref, som omsluter detta, hvilket jag nu – enligt föreskriften: tänk på ändan! – också ändar med den fasta försäkran att jag alltid är

Din

80 upprigtige

L: Hammarsköld.

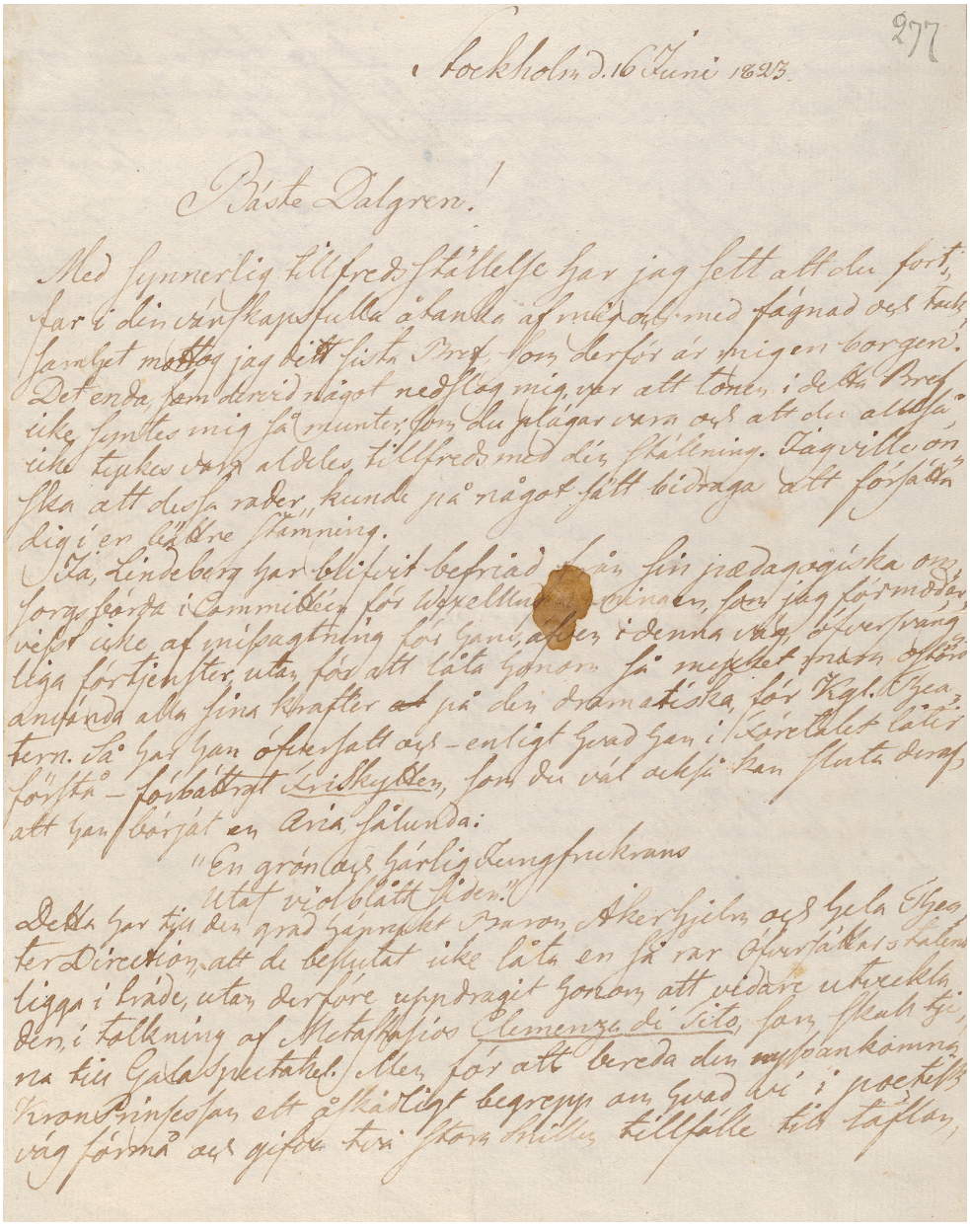

277

Stockholm d. 16 Juni 1823.

Bäste Dalgren!

Med synnerlig tillfredsställelse har jag sett att du fort-
har i din vänskapsfulla åtanke af mig och med fägnad och tack-
samhet mottog jag ditt sista Bref, hvars dröjsmål jag ej borgen.
Det enda, som därvid något nedslog mig, var att tonen i det Bref
icke syntes mig så munter, som du talar vara och att du alldeles
icke tycktes dock aldeles tillfredsmed din ställning. Jag ville om
lika att dessa rader kunde på något sätt bidraga att försätta
dig i en bättre stämning.

Ja, Lindeberg har blifvit befriad från sin vådagvågska och
sorgefärda i Sammiddag för uppellan[illegible] dinaen, hvar jag förmodar
vist icke af vnsagtning för Gani, utan i denna väg öfverstyng
liga förtjenster utan för att låta honom få mycket mera öfver
anfända alla sina krafter på den dramatiska för Kgl. Thea
tern. Så har han öfversatt ars – enligt Grad Gan i Förtalet låter
förstå – förbättrat Liskyden, som du väl också kan sluta deraf,
att han börjat en Aria, sålunda:

"En grönlags färlig Lengfruckrans
Utaf violblått Siden."

Detta har tju den grad upprepat Baron Åkerhjelm och hela Thea
ter Direction, att de beslutat icke låta en så rar öfversättare tala
ligga i träde, utan derföre uppdragit honom att vidare utveckla
den i talkning af Metastasios Clemenza di Tito, som skall ge
nu till Gala Spektakel. Allen, för att bereda din mysoankomst
Kronoprinsessan ett älskvärdigt begrepp av Grad du i poesiens
väg förmå att gifva hen i stora drag Tillfälle till taflan,

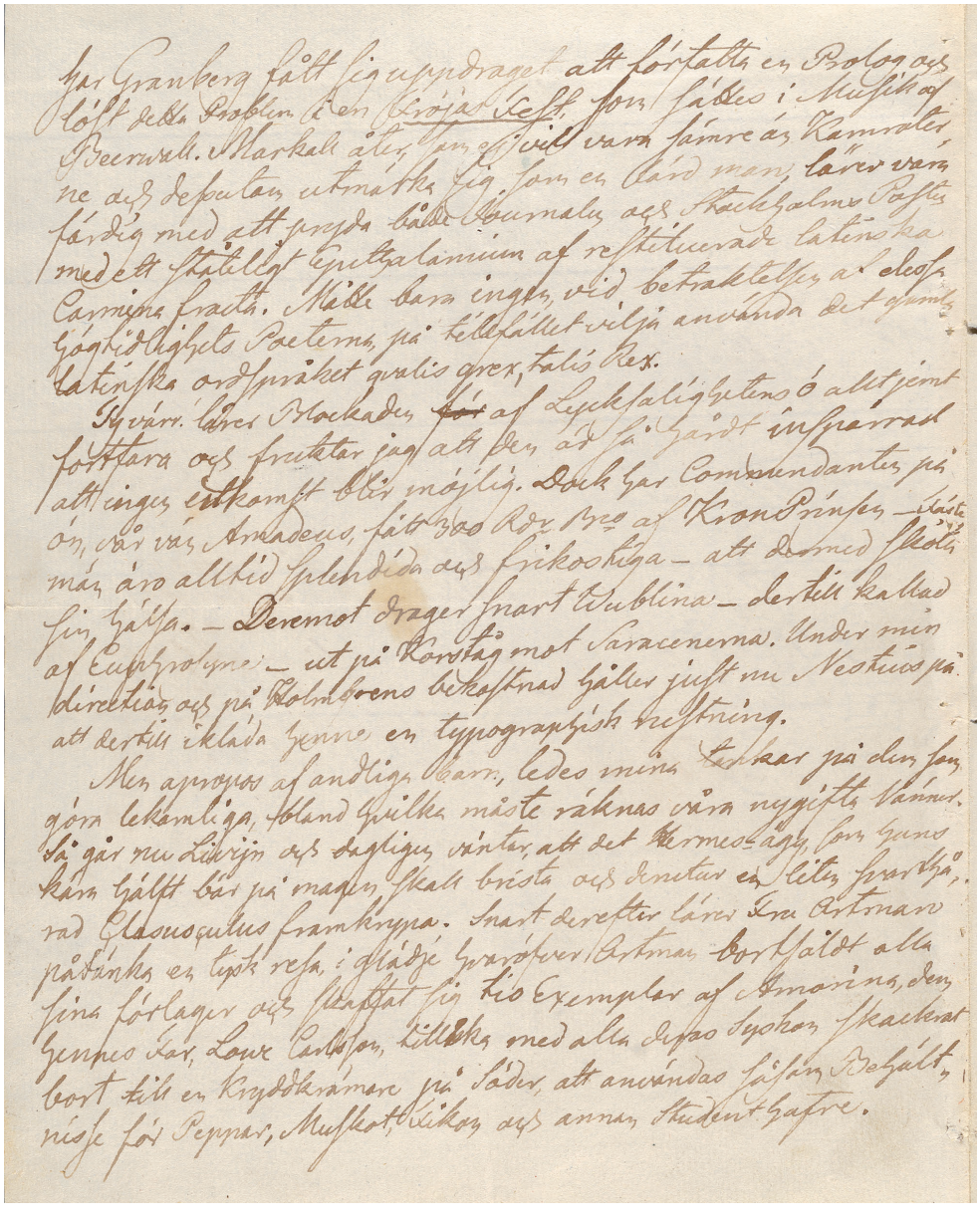

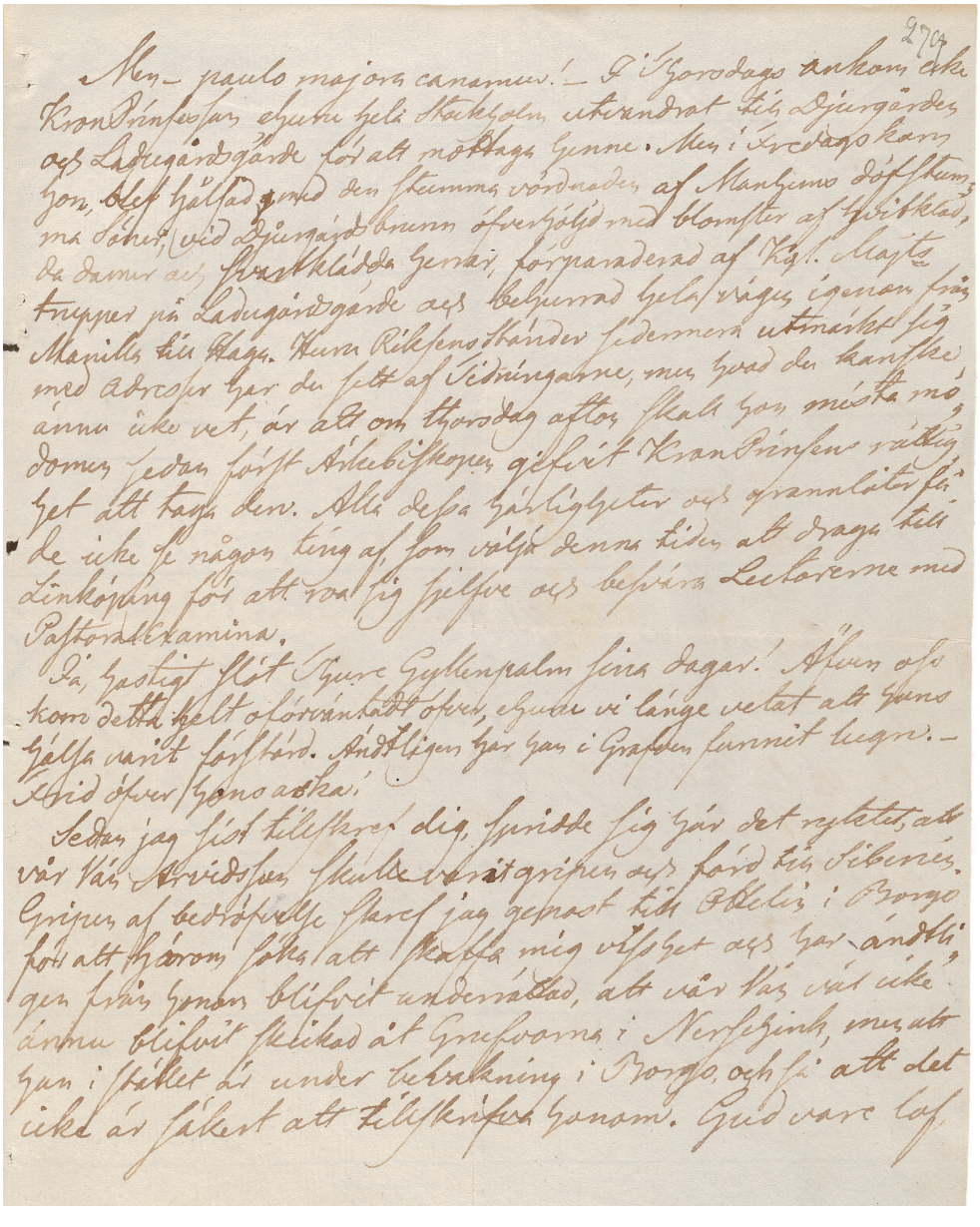

Men – paulo majora canamus! – I Torsdags ankom Eder Kron Prinsessan ej utan hela Stockholm utkrandrat till Djurgården och Ladugårdsgärde för att mottaga Henne. Men i Fredags kom Hon, Herr Hälsad genom den stumma vördnaden af Mängens döfstum ma Skara, vid Djurgårds brunn öfverfylld med blomster af Fjärkläd da damer af Svenska Herrar, förparaderad af Kgl. Majts trupper på Ladugårdsgärde och behjurrad hela vägen igenom Stad Manilla till Slaget. Hvem Rikets Ständer sedermera utmärkt sig med adresser har du sett af Tidningarne, men hvad de kanske ännu icke vet, är att om Thorsdag afton skall Hon mästa mo dames Fredas förste Archiepiscopen gifvit Kron Prinsen rådig het att taga den. Alla dessa härligheter och spannlåter få de icke se någon ting af, som valsa denna tiden att draga till Linköping för att vara sig själfve och bespära Lectorerne med Pastoralexamina.

Ja, hastigt flöt Eder Cykelspalm sina dagar! Åfven och kom detta kalt oförvänt öfver, ehuru vi länge vetat att Hans själs vänt förstörd. Andligen har han i Grafven funnit hvila. Herr öfver hans aska!

Sedan jag sist tillskref dig, hvilde sig här det rykte, att vår Vän Atterbom skulle vara gripen och förd till Fäderne. Gripen af bedröfvelse skref jag genast till Bleiler i Bergo för att hjärtan, förr att skaffa mig visshet och har ändtli gen från honom blifvit underrättad, att vår Vän icke ännu blifvit skickad åt Grefvarna i Nerfejink, men att han i stället är under behandling i Bergo, och så att det icke är säkert att tillskrifva honom. Gud vare lof,

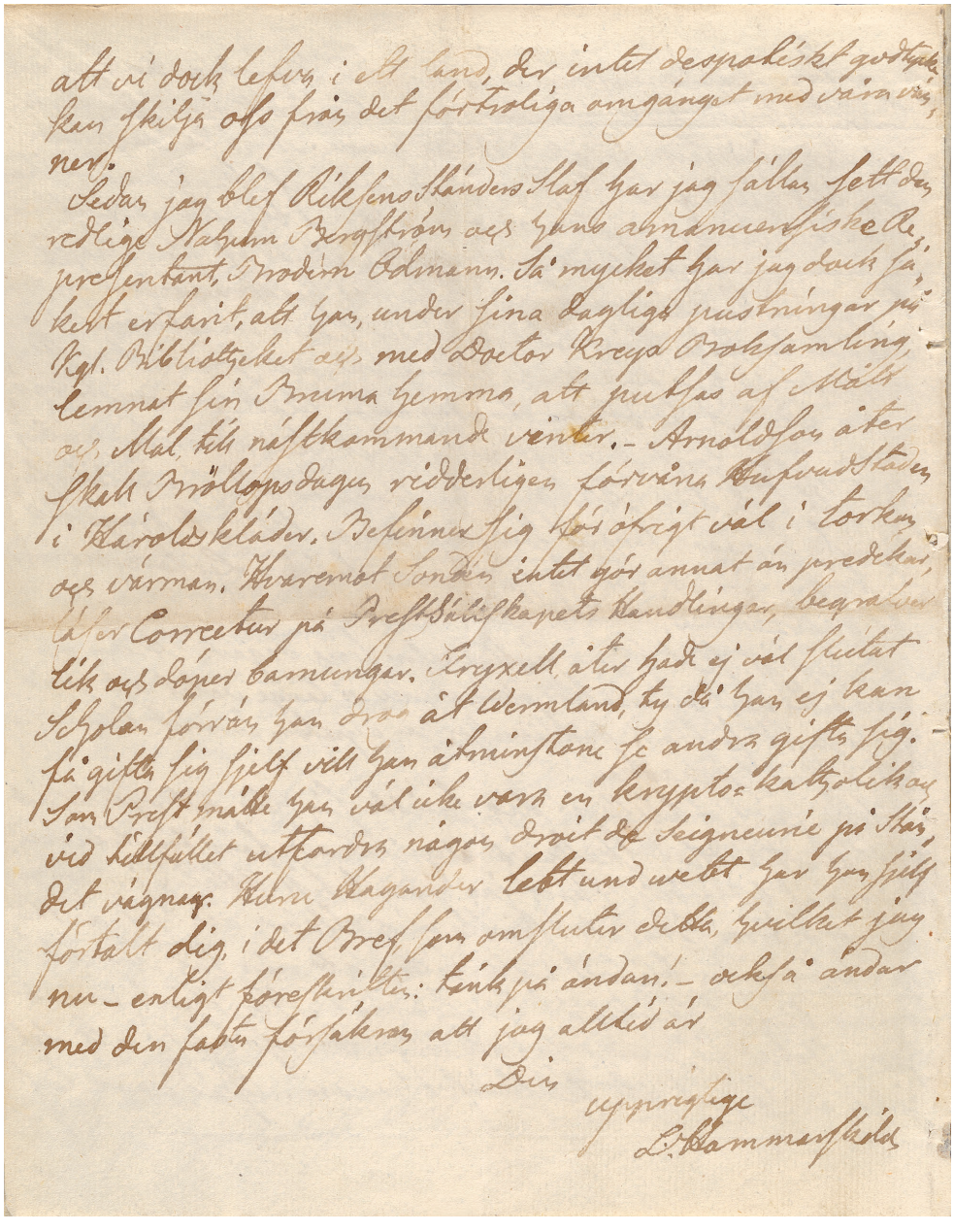

att vi dock lefva i ett land, der intet despotiskt godtycke kan skilja oss från det förtroliga umgänget med våra vänner.

Sedan jag blef Riksens Ständers Stat har jag fått den redliga Nahum Bergström och hans amanuenspiske Representant, Broder Odmann. Så mycket har jag dock fått erfarit, att han, under sina dagliga pustningar på Kgl. Biblioteket och med Doctor Kreyds Protokollsamling lemnat sin Brama hemma, att putsas af stålt och Mal till nästkommande vinter. – Arnoldson åter skall Bröllopsdagen riddersligen förvärfva Bufvudstaden i Karolakläder. Befinner sig för öfrigt väl i Torken och värman. Hvaremot Sonden intet gör annat än predikar, läser Correctur på Prest-Sällskapets Handlingar, begrafver lik och löper barnunger. Tryxell åter hade ej väl slutat Scholan förrän han drog åt Wermland, ty då han ej kan få gifta sig själf vill han åtminstone se andra gifta sig. – Som Prest måtte han väl icke vara en krypto-katholik, vid tillfället utfordra någon droit de seigneurie på stås, det vägrar. Hans Hagander lebt und webt har han själf förtalt sig, i det Bref som omsluter detta, hvilket jag nu – enligt föreskrifften: tänk på ändan! – och så ändar med den fasta försäkran att jag alltid är

Din

uppriktige

L. Hammarsköld

Fotograf: Ann-Sofie Persson, Kungl. biblioteket

r. Kommentar

11 **Lindeberg** – Anders Lindeberg (1789–1849), arméofficer, författare, tidningsutgivare och teaterdirektör.

11 **Committéen för WexelUndervisning** – på 1820-talet experimenterade man i Sverige med Bell-Lancaster-metoden i undervisningen, som vanligen kallades för växelundervisning. Systemet innebar att äldre och kunniga elever, så kallade monitörer, undervisade små grupper av yngre kamrater. Runt 1840 använde ungefär hälften av svenska skolor växelundervisning, som gradvis avskaffades under de följande decennierna.

13 **öfversvängliga** – översvinnliga, gränslösa, överjordiska.

15 ***FriSkytten*** – ursprungligen en romantisk opera med libretto av Friedrich Kind och musik av Carl Maria von Weber; det tyska originalet *Der Freischütz* uruppfördes i Berlin i juni 1821. Den svenska översättningen *Friskytten, skådespel i tre akter med sång*, av Anders Lindeberg, spelades på Kongl. Stora Theatern den 23 april 1823. Senare samma år utkom ytterligare en upplaga av översättningen.

19 **Baron Åkerhjelm** – Gustaf Fredrik Åkerhielm (1776–1853), under åren 1818–1823 direktör för Kungl. Maj:ts hofkapell och spektakler, vari skötseln av Kungl. Theatern ingick.

21 **Metastasios *Clemenza di Tito*** – Petro Antonio Domenico Trapassi, pseudonym Metastasio (1698–1782), italiensk poet och librettist. Metastasios ursprungliga libretto till *La clemenza di Tito* (Titus mildhet) omarbetades av Caterino Mazzolà och musiken skrevs av Wolfgang Amadeus Mozart. Urpremiären ägde rum 1791 i Prag, med anledning av att den habsburske kejsaren Leopold skulle krönas till kung av Böhmen. Svensk premiär fick den på Operan i Stockholm den 23 juni 1823 under titeln *Titus*, i översättning av Anders Lindeberg.

22 **KronPrinsessan** – Josefina av Leuchenberg (1807–1876), år 1823 gift med kronprins Oscar, sedermera kung Oscar I; Sveriges och Norges drottning 1844–1859.

24 **Granberg** – Per Adolf Granberg (1770–1841), författare och publicist. På 1810-talet var Granberg medarbetare i Per Adam Wallmarks *Journal* och från 1822 ingick han i redaktionen för *Anmärkaren*.

24 ***Fröjas Fest*** – *Freyas Högtid* av Granberg användes som prolog på galakvällen den 23 juni 1823 på Kungl. Stora Theatern. En översättning till franska trycktes också, *La Fête de Freya, Prologue* (1823).

25 **Beerwall** – Johan Fredrik Berwald (1787–1861), hovkapellmästare, violinist.

25 **Markall** – Peter (Per) Adam Wallmark (1777–1858), biblioteksman, författare och ämbetsman. Wallmark drabbades ofta av Stockholmsromantikernas parodier och angrepp. Redan under *Polyfem*-tiden fick han öknamnet Markall, som återanvändes i *Markalls Sömnlösa Nätter* (1820–1821).

26 **Journalen** – Wallmarks tidning, som bytte namn och skepnad några gånger. Den började ges ut 1809 under titeln *Journal för Litteraturen och Theatern*; år 1813 ändrades titeln till *Allmänna Journalen* och under 1824–1837 hette den endast *Journalen*.

27 **Stockholms Posten** – utkom 1778–1833.

27 **Epithalamium** – bröllopspoem som riktar sig till bruden på hennes väg till den äktenskapliga bädden.

27 **restituerade** – återställda.

28 **Carmina fracta** – (lat.) sönderdelade dikter, en skolövning i prosodi och metrik där läraren gav eleven en förvanskad dikt med uppgiften att återställa den metriska formen.

29 **qvalis grex, talis Rex** – gängse lydelse är ”talis Rex, qvalis grex”, (lat.) sådan kung, sådant folk.

30 **Lycksalighetens Ö** – ett sagospel av P.D.A. Atterbom, först tryckt 1824–1827, prolog 1830; tryckt i omarbetat skick i författarens *Samlade dikter* 1854.

32 **Amadeus** – Per Daniel Amadeus Atterbom (1790–1855).

32 **KronPrinsen** – kronpris Oscar (1799–1859), sedermera kung Oscar I.

33 **Wublina… Saracenerna** – *Vublina* (1823), dramatiskt poem av **Euphrosyne** (pseudonym för Julia Christina Nyberg, 1785–1854). Den kvinnliga huvudpersonen Vublina deltog i det grekiska frihetskriget 1821–1832, då greker stred för självständighet från det ottomanska riket.

35 **Holmgren** – Wilhelm Fabian Holmgrén (1800–1847), skribent och innehavare av en bok- och musikhandel i Stockholm.

35 **Nestius** – Fredrik Bogislaus Nestius (1783–1829), boktryckare.

38 **Livijn** – Clas Livijn (1781–1844), ämbetsman och författare. Gift 1822 med Beata Sophia Löwenborg (1794–1868). Deras första barn, sonen Clas Gustaf Nicanor, föddes sommaren 1823.

39 **Hermes-ägg** – hermesägg, (bildligt) om de slumrande krafter som väcks av vårsolen; Hermes var fruktsamhetens och avlelsens gud.

40 **Clasusculus** – diminutivformen av egennamnet Clas, en liten Clas.

40 **tysk resa** – förlossning.

41 **Ortman** – Ernst Adolf Ortman (1799–1853), boktryckare och förläggare.

42 **Amorina** – litterärt verk av Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866); en tryckning påbörjades ca 1822, men avbröts; en omarbetad version publicerades 1839.

42 **Lowe Carlsson** – år 1824 reste C.J.L. Almqvist till Värmland, där han försökte föra ett idealiserat bondeliv; han kallade sig då för ”dannemannen Love Carlsson”.

43 **Behältnisse** – (ty., pl.) behållare.

45 **paulo majora canamus** – (lat.) ur Vergilius, *Eclogae* (Eklogerna), IV, 1: Låt oss sjunga om större ting.

47 **Manhems döfstumma Söner** – från 1812 huserade Institut för Blinda och Döfstumma på Övre Manilla på Djurgården. På grund av missämja kring institutets styrning anlade dess grundare Per Aron Berg (1776–1839) en ny, större byggnad Manhem, som stod färdig ca 1817.

52 **Ärkebiskopen** – Carl von Rosenstein (1766–1836), ärkebiskop 1819–1836.

56 **Thure Gyllenpalm** – Thure Leonard Gyllenpalm (1790–1823), postinspektor; avled 27 maj i Norrköping. Svåger till Lorenzo Hammarsköld; bror till dennes hustru Johanna Charlotta (Jeanette) Gyllenpalm (1782–1848).

59 **Arvidsson** – Adolf Ivar Arwidsson (1791–1858), finlandssvensk biblioteksman. År 1822 förvisades han av politiska skäl genom kejserligt reskript från Åbo universitet, där han varit docent i historia. Hösten 1823 flyttade han till Stockholm, där han sedermera blev kungl. bibliotekarie.

60 **Ottelin** – Carl Gustaf Ottelin (1792–1864), präst och lektor vid Borgå gymnasium; sedermera biskop i Borgå.

62 **Grufvorna i Nerschink** – silver- och blygruvorna i Nertjinsk (Нерчинский сереброплавильный завод), ca 400 km öst om Bajkalsjön i den asiatiska delen av Ryssland, nära gränsen till Mongoliet och Kina.

66 **Riksens Ständers Slaf** – Hammarsköld deltog i riksdagen 1823.

66 **Nahum Bergström** – ordensnamn som användes av Carl Ödmann (se nedan) inom Committén för Markalls Sömnlösa Nätter; jfr med C.F. Dahlgrens verk *Ungdomsfantasier eller Nahum Fredrik Bergströms krönika af och öfver honom sjelf* i kalendern *Freja* 1832.

67 **Ödmann** – Carl Ödmann (1773–1834), biblioteksamanuens vid Kungl. biblioteket; bror till professor Samuel Ödmann. Carl Ödmann var medlem i Committén för Markalls Sömnlösa Nätter.

69 **Doctor Kreys Boksamling** – Fredrik Kreij (1732–1821), kirurg, tit. assessor i Collegium Medicum. Kreijs bibliotek, som innehöll medicinsk litteratur, såldes på bokauktion i Stockholm 1823. En ansenlig del av samlingen inköptes av Kungl. biblioteket.

69 **Bruma** – syftar antagligen på Ödmanns vinterpäls.

69 **Målt och Mal** – mott och mal (som förstör); målt troligen skrivfel för mått.

70 **Arnoldsson** – Lars August Arnoldsson (1795–1863), förste expeditionssekreterare, sedermera amiralitetsproviantmästare i Karlskrona. I brevmaterialet omnämns han ofta som ”Herden”.

72 **Sondén** – Per Adolf Sondén (1792–1837), litteraturhistoriker, poet, präst.

73 **Fryxell** – Anders Fryxell (1795–1881), historiker och präst, författare till *Berättelser ur svenska historien*, 1–46 (1823–1879). Den 24 juni 1823 vigde Anders Fryxell sin syster Ulla och prästen Jonas Stenbäck från Steneby i kyrkan i Edselskog, Dalsland. Anders Fryxells olyckliga kärlek gällde kusinen Anna Lisa Ifvarsson.

76 **droit de Seigneurie** – egentligen *droit du seigneur*, (fra.) traditionell ”rätt” för feodala herrar att ha sexuellt umgänge med underställda kvinnor; också känd som *prima nocta*, den feodale herrens privilegium att tillbringa första natten med en nygift brud.

76 **Hagander** – Johan Hagander (1785–1865), borgmästare i Skövde 1815; från 1826 häradshövding i Östersysslet, Värmland. Hagander deltog i riksdagen 1823. Det bifogade brevet tycks inte ha bevarats.

76 **lebt und webt** – (ty.) levt och vävt.

NOTER

1 Ep. D 2:1 (Carl Fredrik Dahlgrens brev), Kungl. biblioteket, Stockholm (hädanefter KB). Jfr Knut Fredlund, *Carl Fredrik Dahlgren. Hans lif och diktning. En litteraturhistorisk studie*, diss., Göteborg 1903, s. 232.

2 Brev från C.F. Dahlgren till Lorenzo Hammarsköld 31.05.1823, Ep. H 2:7 (Lorenzo Hammarskölds brev), KB; brev från C.F. Dahlgren till Per Adolf Sondén 31.05.1823, Ep. D 2:3; jfr Fredlund 1903, s. 168 f.

3 Av Anders Fryxells almanackor i Uppsala universitetsbibliotek (X. 261) framgår att han den 24 juni 1823 vigde sin syster Ulla och prästen Jonas Stenbäck från Steneby i kyrkan i Edselskog (Hesselskog). Jfr Anders Fryxell, *Min historias historia.* Autobiografisk uppsats af Anders Fryxell, E.A. Fryxell, utg., Stockholm 1884.

4 Torvald T:son Höjer, *Carl XIV Johan, 3. Konungatiden*, Stockholm 1960, s. 54–78, 112–122; Eva Helen Ulvros, *Oscar I. En biografi*, Lund 2007, s. 78 f., 83–110. Se bl.a. *Post- och InrikesTidningar*, nr 136–137, nr 140–141, samt *Granskaren*, nr 47–50, 54, 57–58, samtliga 1823.

5 Jfr *Swensk Litteratur-Tidning* 1823 (nr 61).

6 *Redovisning och Berättelser, vid Allmänna Års-Sammankomsten i Sällskapet för Vexel-undervisningens befrämjande den 22 Maj 1823*, Stockholm 1823, s. 11–16, 18 f. Jfr Thor Nordin, *Växelundervisningens allmänna utveckling och dess utformning i Sverige till omkring 1830*, diss. Uppsala, Stockholm 1973, s. 311–344; Per-Johan Ödman, *Kontrasternas spel. En svensk mentalitets- och pedagogikhistoria*, I–II, Stockholm 1995, här: II, s. 476–484.

7 Se Georg Nordensvan, *Svensk teater och svenska skådespelare från Gustaf III till våra dagar*, I–II, Stockholm 1917–1918, här: I, s. 196–198, 245–247, 260 f., 286–291, samt II, s. 1–24, 53 f.; Nils F. Holm, ”Lindeberg, Anders”, i *Svenskt biografiskt lexikon*, band 23, Birgitta Lager-Kromnow, red., Stockholm 1980–1981, s. 339 ff.

8 Jfr Torsten Ljunggren, *Lorenzo Hammarsköld som kritiker. Med särskild hänsyn till hans förhållande till Tegnér*, diss., Stockholm 1952, s. 13–22.

9 Brev från Dahlgren till Hammarsköld 31.05.1823. Jfr Fredlund 1903, s. 232.

10 Carl Santesson, ”Hur tillkom Lycksalighetens ö?”, *Samlaren*, ny följd, 28, 1947, s. 17–36, här: 32.

11 På r. 31–33 nämner Hammarsköld att Atterbom erhållit en gåva från kronprinsen. Enligt en uppgift som Malla Silfverstolpe lämnat i sina *Minnen* var det Geijer som utverkat anslaget för att göra det möjligt för en sjuklig Atterbom att resa till Porla brunn. *Malla Montgomery-Silfverstolpes memoarer, 3. 1819–1825 (Sept.)*, Malla Grandinson, red., Stockholm 1910, s. 85.

12 Se brev från Euphrosyne (Julia Christina Nyberg f. Svärdström) till C.F. Dahlgren, 5.01.1824, i Ep. D 2:1; brev från Euphrosyne till Hammarsköld 1.05.1823 samt 26.05.1823, i Ep. H 2:7. Atterboms recension av första bandet av *Dikter* trycktes i *Swensk Litteratur-Tidning*, nr 28–30, 33–35 (1823). Jfr Josua Mjöberg, utg., ”Atterboms bref till Euphrosyne”, i *Samlaren*, 23, 1906, s. 23–97, här: 85; Eva Borgström, ”Den sköna Cunigunda”, *Nordisk kvinnolitteraturhistoria, 2. Fadershuset. 1800-talet*, Elisabeth Møller Jensen et al., red., Höganäs 1993, s. 75 ff.

13 Se brev från Euphrosyne till A.I. Arwidsson 17.01.184[5], Ep. N 4 (Julia Nybergs brev), KB. Jfr Henrik Schück & Karl Warburg, *Illustrerad svensk litteraturhistoria*, *V. Romantiken*, 3:e omarb. uppl., utg. av Henrik Schück, Stockholm 1929, s. 182–188; Gösta Lundström, ”Nyberg, Juliana Christina”, *Svenskt biografiskt lexikon*, band 27, Göran Nilzén, red., Stockholm 1990–1991, s. 649–651. Jfr Fredlund 1903, s. 223 f., 231; Ljunggren 1952, s. 325, 384, 598.

14 Brev från Euphrosyne till Hammarsköld 4.06.1823; jfr Mjöberg 1906, s. 87.

15 Anders Lindeberg, recension av *Vublina*, *Stockholms Posten*, nr 238, 240, 242 (1823); *Swensk Litteratur-Tidning*, nr 84 (1823). Jfr Mjöberg 1906, s. 88.

16 Se Paula Henrikson, ”Filhellenism i svensk romantik. Exemplet Atterbom”, i *Ett möte. Svensk och dansk litterär romantik i ny dialog*, Gunilla Hermansson & Mads Nygaard Folkmann, red., Lund 2008, s. 73–87; Paula Henrikson, ”Swedish Philhellenism and the Question of Transnational Exchange”, i *Vormärz und Philhellenismus* (Forum Vormärz Forschung, Jahrbuch 2012, 18), Anne-Rose Meyer, red., Bielefeld 2013, s. 215–239.

17 Se t.ex. Konstadinos Maras, *Philhellenismus. Eine Frühform europäischer Integration*, Würzburg 2012, s. 191–253.

18 Henrikson 2013, s. 228–237; Anastasia Antonopoulou, ”Die griechische Revolutionsheldin Laskarina Bouboulina in der deutschen philhellenischen Literatur des Vormärz”, i *Vormärz und Philhellenismus*, s. 185–213.

19 Henry Olsson, *C.J.L. Almquist före Törnrosens bok*, diss., Stockholm 1927, s. 323 ff.

20 Se Bo Bennich-Björkman, ”Makuleringen av Almqvists Amorina i ny belysning”, *Bokvännen,* 41, 1986:1, s. 51–63; Bertil Romberg, ”Inledning”, i C.J.L. Almqvist, *Amorina. Den Förrykta Frökens Lefnadslopp och Sällsynta bedrifter*, Bertil Romberg, red., *Samlade Verk*, 4, Stockholm 2002, s. vii–xxv, här: xiii–xviii.

21 Bennich-Björkman 1986, s. 59 f. Ortmans verksamhet och kontakter med den Nya skolan skulle förtjäna en fördjupad genomgång.
22 Jfr Olsson 1927, s. 323; Bennich-Björkman 1986, s. 55.
23 Brev från Dahlgren till Hammarsköld 30.06.1823.

ABSTRACT

Ljubica Miočević, Department of Culture and Aesthetics, Stockholm University

I vänskapsfull åtanke. Ett brev från Lorenzo Hammarsköld till Carl Fredrik Dahlgren (In friendly remembrance. A letter from Lorenzo Hammarsköld to Carl Fredrik Dahlgren)

The correspondence of the Swedish Romanticists is still largely unpublished. By publishing and discussing *one* of the many letters, I wish to illustrate some of the benefits of making the Romanticists' correspondence available in critical editions. In this section, a letter from Lorenzo Hammarsköld to C.F. Dahlgren, written in 1823, is edited and commentated. The edition is preceded by an introduction, where I point to the important role that Hammarsköld played in Romantic literary networks. The letter reveals new information regarding the publication of several Romantic works, including Almqvist's *Amorina* (1822). Further, Hammarsköld's letter is discussed as an example of a particular epistolary style among the Swedish Romanticists, marked by humour and allegories that often imply a close knowledge of the reader.

Keywords: Lorenzo Hammarsköld (1785–1827), Carl Fredrik Dahlgren (1791–1844), Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866), Amorina, Romanticism, literary networks, epistolarity, rhetoric, metaphoricity